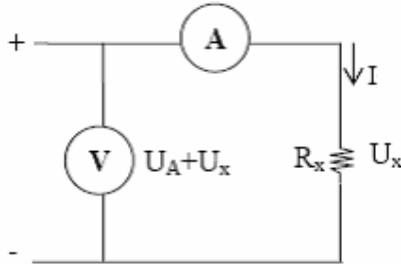

CHƯƠNG 3: ĐO ĐIỆN TRỞ

3.1 Đo điện trở bằng Vôn_kế và Ampe_kế

Đây là phương pháp đo “nóng” điện trở đang hoạt động. Có hai cách mắc:

3.1.1 Cách mắc Volt kế trước-Ampe kế sau (cách mắc rẽ dài):

Hình 3.1: Cách mắc V-A

Giá trị của U cho bởi số chỉ trên vôn_kế: $U = U_A + U_x$

Giá trị của I cho bởi số chỉ trên ampe_kế.

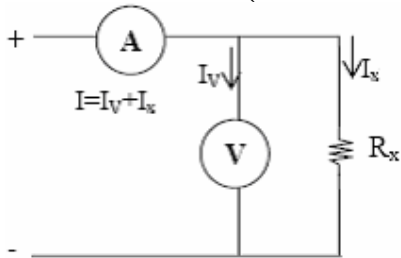
Giá trị R_x được xác định bởi: $R_x = \frac{U}{I}$

Giá trị thực của điện trở cần đo là: $R'_x = \frac{U_x}{I} = \frac{U - U_A}{I} = \frac{U}{I} - \frac{U_A}{I} = R_x - R_A$

Sai số của phép đo: $\Delta R = |R_x - R'_x| = R_A$

Sai số của phép đo phụ thuộc nội trở của ampe kế R_A , nếu $R_A \ll R_x$ thì ảnh hưởng của nội trở ampe kế không đáng kể, phép đo càng chính xác.

3.1.2 Cách mắc ampe kế trước volt kế sau (cách mắc rẽ ngắn):

Hình 3.2: Cách mắc A-V

Giá trị của U cho bởi số chỉ trên vôn_kế.

Giá trị của I cho bởi số chỉ trên ampe_kế: $I = I_v + I_x$

Giá trị R_x được xác định bởi: $R_x = \frac{U}{I}$

Giá trị thực của điện trở cần đo là: $R'_x = \frac{U}{I_x} = \frac{U}{I - I_v} = \frac{1}{\frac{I}{U} - \frac{I_v}{U}} = \frac{1}{\frac{1}{R_x} - \frac{1}{R_v}} = \frac{R_x R_v}{R_v - R_x}$

Sai số của phép đo: $\Delta R = |R_x - R'_x| = R_x \left| 1 - \frac{R_v}{R_v - R_x} \right| = \frac{R_x^2}{R_v - R_x}$

Sai số của phép đo phụ thuộc điện trở nội của vôn kế R_v , nếu $R_v \gg R_x$ thì ảnh hưởng của nội trở vôn kế không đáng kể, phép đo càng chính xác.

Ví dụ 1:

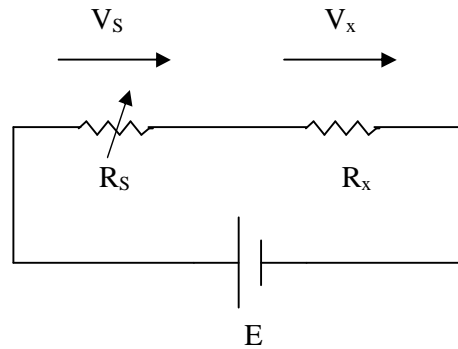
Cho mạch đo điện trở theo cách mắc rẽ dài, vôn_kế chỉ 500V, ampe_kế có nội trở 10 chỉ 0.5A. Xác định điện trở R_x theo phép đo và giá trị thực của nó?

Ví dụ 2:

Cho mạch đo điện trở như ví dụ trên nhưng đổi từ cách mắc rẽ dài sang rẽ ngắn, vôn_kế có độ nhạy $1k\Omega/V$ ở tầm đo 600V. Giá trị đọc được trên vôn_kế và ampe_kế là bao nhiêu? Xác định điện trở R_x theo phép đo và so sánh kết quả đo bằng hai phương pháp?

3.2 Đo điện trở dùng phương pháp đo điện áp và biến trở

Mạch đo được mắc như sau:

Hình 3.3: Mạch đo điện áp bằng phương pháp biến trở

Nguồn E tạo ra dòng điện I chạy qua các điện áp R_S và R_x tạo ra các điện áp V_S và V_x .

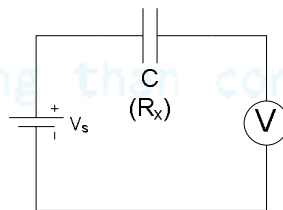
Ta có:

$$\frac{V_x}{V_S} = \frac{R_x I}{R_S I} = \frac{R_x}{R_S} \Rightarrow R_x = R_S \frac{V_x}{V_S}$$

Đo điện trở bằng phương pháp này không phụ thuộc vào dòng điện I cung cấp cho mạch đo.

Bài tập:

Đo điện trở rì của tụ C bằng mạch đo như hình. Vôn_kế có tầm đo 50V, độ nhạy $20k/V$ chỉ thị 10V. Biết nguồn $V_s = 300V$, xác định điện trở rì của tụ.

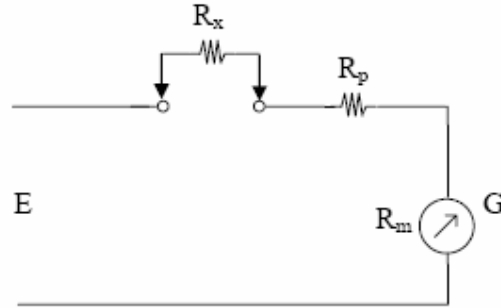
Hình 3.4: Đo điện trở rì của tụ

3.3 Mạch đo điện trở trong Ohm_kế

Trong các VOM có phần đo điện trở được kí hiệu: Ω Đo điện trở bằng cách này gọi là phương pháp đo “ngược”.

3.3.1. Nguyên lý đo

Mạch nguyên lý đo điện trở trong Ohm_kế như hình 3.5. Nếu giữ điện áp E không thay đổi mà chỉ dựa vào sự thay đổi dòng điện qua mạch khi điện trở thay đổi, người ta đo dòng điện được khắc độ theo điện trở R_x và có thể đo trực tiếp điện trở R_x .

Hình 3.5: Mạch nguyên lý của Ohm-kế

Theo sơ đồ này R_x mắc nối tiếp với cơ cấu đo.

R_p dùng để đảm bảo sao cho khi $R_x = 0$ thì dòng điện qua cơ cấu đo là lớn nhất (nghĩa là lệch hết thang đo) và bảo vệ cơ cấu đo.

$$\text{Khi } R_x = 0: I_m = I_{\max} = \frac{E}{R_m + R_p}$$

$$\text{Khi } R_x \neq 0: I_m = \frac{E}{R_m + R_p + R_x}$$

$$\text{Khi } R_x \rightarrow \infty : I_m \rightarrow 0$$

Nhận xét:

- Ta thấy thang đo của Ohm_kế ngược với thang đo của ampe_kế.
- Ohm_kế phụ thuộc rất nhiều vào nguồn cung cấp (pin acquy) vì khi E thay đổi sẽ gây sai số lớn.

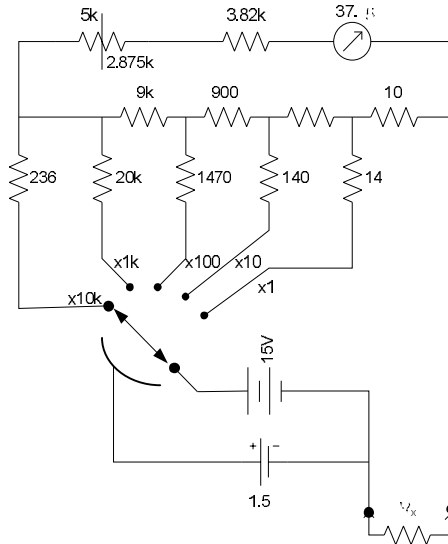
Cách khắc phục: dùng biến trở R_p để chỉnh “0” trước mỗi lần đo để khi nguồn cung cấp E thay đổi thì R_x vẫn không bị thay đổi nhiều. (Chỉnh “0”: cho $R_x \rightarrow 0$,

điều chỉnh R_p sao cho: $I_m = \frac{E}{R_p + R_m} = I_{\max}$)

Ví dụ: Cho mạch đo điện trở như hình 3.5, biết nguồn $E = 3V$. Cơ cấu chỉ thị có nội trở $1k$ dòng điện tối đa cho phép là $100\mu A$. Xác định giá trị của biến trở chỉnh “0” R_p và giá trị của điện trở cần đo R_x khi kim chỉ thị $\frac{1}{2}$ thang đo, $\frac{1}{4}$ thang đo và $\frac{3}{4}$ thang đo?

Ví dụ: Cho mạch đo như ví dụ trên nhưng nguồn E suy giảm còn 2.5V. Xác định giá trị của điện trở cần đo R_x khi kim chỉ thị $\frac{1}{2}$ thang đo, $\frac{1}{4}$ thang đo và $\frac{3}{4}$ thang đo với giá trị của biến trở R_p như ví dụ trên và giá trị của R_p sau khi chỉnh “0” lại? So sánh hai trường hợp?

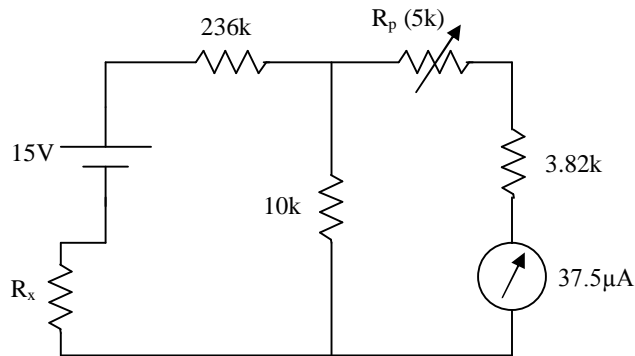
3.3.2. Mạch đo điện trở trong Ohm_kế thực tế

Hình 3.6: Mạch đo điện trở nhiều tầm đo

Khi thay đổi tầm đo (x1, x10 hoặc x100 ...) dòng điện qua cơ cấu chỉ thị I_m vẫn bằng nhau nhưng trị số đọc được trên thang đo được nhân với giá trị tầm đo.

Mạch tương đương khi thang đo là x10k:

Hình 3.7: Mạch tương đương khi thang đo là x10k:

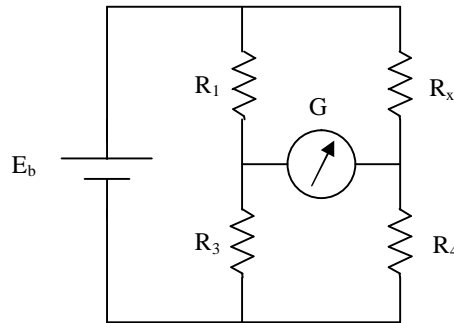
Ví dụ: Hãy xác định giá trị của biến trở chỉnh “0”?

Bài tập: Hãy vẽ mạch tương đương khi thang đo là x1 và định giá trị của biến trở chỉnh “0” tương ứng?

3.4 Cầu Wheatstone đo điện trở

3.4.1 Cầu Wheatstone cân bằng:

Sơ đồ mạch:

Hình 3.8: Cầu Wheatstone cân bằng

R_1 , R_2 và R_3 là các điện trở mẫu (ít nhất một trong các điện trở này phải thay đổi được)
 R_x là điện trở cần đo

Khi cầu cân bằng dòng điện qua chỉ thị G bằng 0, lúc này: $U_1 = U_x$; $U_3 = U_4$

Giả sử dòng điện đi qua R_1 và R_3 là I_1 ; qua R_x và R_4 là I_2 .

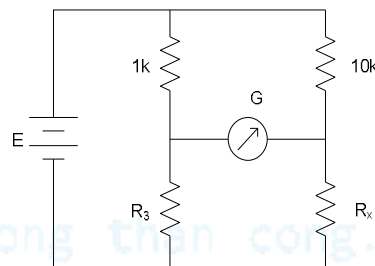
$$\text{Khi đó: } \begin{cases} I_1 R_1 = I_2 R_x \\ I_1 R_3 = I_2 R_4 \end{cases} \Rightarrow \frac{R_1}{R_3} = \frac{R_x}{R_4} \Rightarrow R_x = \frac{R_1 R_4}{R_3}$$

R_x sẽ được xác định khi biết chính xác R_1 , R_2 và R_3 . Kết quả đo R_x không phụ thuộc vào nguồn cung cấp E_b vì khi E_b thay đổi không ảnh hưởng kết quả đo.

Độ chính xác của R_x phụ thuộc độ nhạy của G và độ chính xác của các điện trở R_1 , R_2 và R_3 .

Ví dụ:

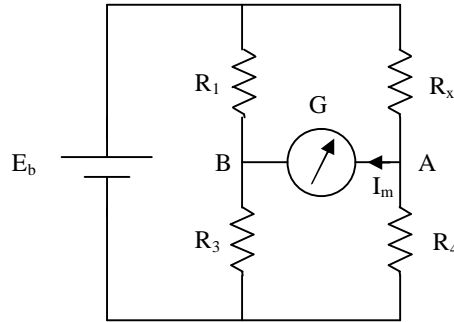
Cho cầu Wheatstone như hình. R_3 là một biến trở 10k được điều chỉnh tới giá trị 6.2k thì cầu cân bằng. Hãy xác định giá trị của điện trở cần đo R_x ?

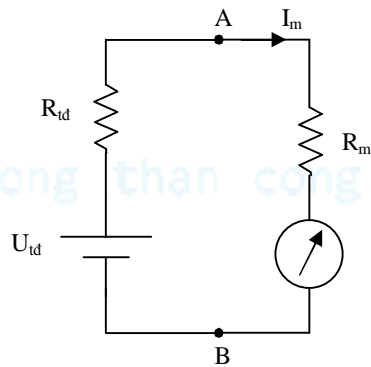
Hình 3.9

3.4.2 Cầu Wheastone không cân bằng:

Trong công nghiệp, việc thay đổi các giá trị điện trở dễ dẫn đến sai số lớn do đó người ta sử dụng cầu wheastone không cân bằng. Cầu Wheastone không cân bằng đo điện trở của phần tử đo nhờ điện áp hoặc dòng điện ở ngõ ra của cầu. Phương pháp này cần nguồn cung cấp ổn định vì điện áp ra phụ thuộc nguồn cung cấp. Ngoài ra còn phụ thuộc vào độ chính xác của các phần tử trong cầu.

Hình 3.10: Cầu Wheastone không cân bằng

Hình 3.11: Sơ đồ tương đương Thevenin cầu wheatstone không cân bằng.

Giải mạch bằng sơ đồ tương đương Thevenin nhìn từ hai điểm A, B:

$$U_{td} = U_{hAB} = E_b \left(\frac{R_4}{R_x + R_4} - \frac{R_3}{R_1 + R_3} \right)$$

$$R_{td} = \frac{R_x R_4}{R_x + R_4} + \frac{R_1 R_3}{R_1 + R_3}$$

Dòng điện I_m qua điện kế: $I_m = \frac{U_{td}}{R_{td} + R_m}$

Với R_m là nội trở của điện kế.

Tìm mối quan hệ giữa điện trở cần đo R_x và dòng điện qua điện kế I_m :

$$I_m = \frac{E_b \left(\frac{R_4}{R_x + R_4} - \frac{R_3}{R_1 + R_3} \right)}{\frac{R_x R_4}{R_x + R_4} + \frac{R_1 R_3}{R_1 + R_3} + R_m} = \frac{E_b [R_4(R_1 + R_3) - R_3(R_x + R_4)]}{R_x R_4 (R_1 + R_3) + R_1 R_3 (R_x + R_4) + R_m (R_1 + R_3)(R_x + R_4)}$$

$$I_m = \frac{E_b [R_1 R_4 - R_x R_3]}{R_x R_4 (R_1 + R_3) + R_x R_1 R_3 + R_x R_m (R_1 + R_3) + R_1 R_3 R_4 + R_m R_4 (R_1 + R_3)}$$

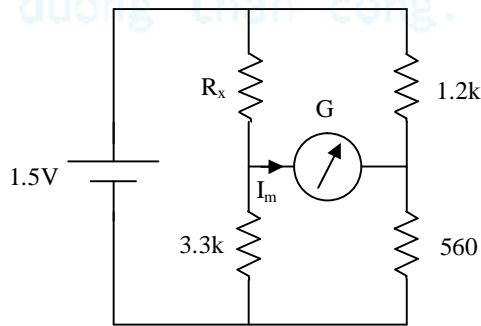
$$I_m = \frac{E_b [R_1 R_4 - R_x R_3]}{R_x [(R_1 + R_3)(R_m + R_4) + R_1 R_3] + R_1 R_3 R_4 + R_m R_4 (R_1 + R_3)}$$

$$R_x [(R_1 + R_3)(R_m + R_4) + R_1 R_3] + R_1 R_3 R_4 + R_m R_4 (R_1 + R_3) = \frac{E_b [R_1 R_4 - R_x R_3]}{I_m}$$

$$\Rightarrow R_x [(R_1 + R_3)(R_m + R_4) + R_1 R_3] + R_1 R_3 R_4 + R_m R_4 (R_1 + R_3) = \frac{E_b}{I_m} R_1 R_4 - \frac{E_b}{I_m} R_x R_3$$

$$\Rightarrow R_x = \frac{\frac{E_b}{I_m} R_1 R_4 - R_1 R_3 R_4 - R_m R_4 (R_1 + R_3)}{\frac{E_b}{I_m} R_3 + (R_1 + R_3)(R_m + R_4) + R_1 R_3}$$

Bài tập: Cho cầu Wheatstone như hình, biết dòng điện qua điện kế là $19\mu\text{A}$. Hãy vẽ mạch tương đương Thevenin và xác định giá trị điện trở cần đo R_x ?

Hình 3.12